

GUANYADOR DEL I CONCURS DE RELATS DE LA FILÀ MARROCS DE XIXONA

AQUELLA DIANA

ALBERT SALA LLINARES

MARROCS
EDITORS

AQUELLA DIANA

ALBERT SALA LLINARES

*Tibi Mariae
(Per a tu, Maria)*
Als veterans de la Festa

Edita: Filà Marrocs de Xixona. Juliol de 2024.
Disseny de portada i maquetació: Pau Ros Planelles.
Fotografies: Jordi Planelles, Marcos Ros.
Impressió: Quinta impresión.

I. El despertar

---

*Ànima mia.
La nit i el jorn, quan pense en vos,
mon cor sospira.
(Joan Timoneda)*

He estat tota la nit sense dormir. No sé si pels efectes del plis-plai o per la tensió acumulada durant l'Entrada. Encara sent, sense parar, la música de les bandes, no me la puc llevar del cap. Quin dia més meravellós!

Ahir, em vaig alçar als tres quarts per a les 8, vaig esmorzar ràpidament, em vaig acomiadar de la meua dona Maria i me'n vaig anar corrent a la presentació de les bandes. És un dels actes que més m'agrada. A la porta del Casino, rodejats de festers, una aigua civada i a escoltar les peces escollides perquè cada banda pugui fer aflorar la seua millor força interpretativa. Tranquils, senyorials, és el moment de lluïment dels músics i un regal per a les oïdes dels festers. *Benicadell*, de Josep Enric Canet i Todolí, va ser la que més em va agradar. Encara que *Maido*, de José Rafael Pascual Vilaplana, i *Gaudium*, de Ramon Garcia i Soler, van ratllar molt alt. Sempre m'ajunte amb festers de solera de totes les filades i debatem qualsevol tema fester, deixant palesa la nostra veterania i l'experiència que ens dona haver eixit a festes tota la vida.

Després, esmorzar a la cabila. Gran moment de tertúlia i retrobament amb els companys. *Ferradura*, *Carrasqueta*, *Alcotà*, *Torreblai*, *Nutxes*, *Quinto*, *Secretari*, *Corb* i altres. Alguns de l'esquadra inicial ja han faltat, però sempre estan en el nostre record. A mi em diuen Alfred Sentència perquè sempre dic la frase final que resumeix tota la conversa i no sé per què acaba deixant empremta. Algun company diu que s'apuntarà totes les frases en un paper i que al final farà un llibre per a publicar. "Segur que serà un *Best-Seller*", diuen tots. De menú, el plat combinat típic d'ou amb llom i creïlles fregides a la rebolica. Hui és un dia llarg i s'han d'agafar forces per a aguantar fins al final.

En acabar d'esmorzar ens vàrem instal·lar al Casino a fer diverses cerveses esperant que passara *la Banyà*. Quan vàrem començar a eixir a festes de xicotets aquest acte era la Primera Diana. Era un acte entranyable, ja que s'anava per tot el poble desfilarant correctament i proclamant la Festa als quatre vents. Els carrers del barri antic estaven atapeïts de persones de totes les edats, coneixies a tothom i tothom et coneixia a tu. Només tiraven aigua als Pirates, que la reclamaven amb insistència: "Aigua als mariners!" Però la resta de filades gaudien del passacarrer i de la música. Anys més tard sí que vàrem anar a la Banyà a mort, donant-ho tot. Ja sabeu allò que diuen: "si no pots amb el teu enemic, uneix-te a ell". Ens hem tirat capbussons a la font de l'Asil, la que després van traslladar a la plaça del Convent i més tard va desaparèixer, ja que era un impediment per al trànsit i hem aguantat estoi-

cament les mànegues i les poalades d'aigua, veent com degotaven gotes blaves dels nostres texans, tenyint d'anyil el terra i veent com corria la fila pel carrer la Vila.

Ara que som grans, ens quedem sempre al Casino fent-nos *rangers*, aquell combinat que vàrem aprendre de la vella guàrdia dels Marrocs que és vermut amb unes gotes de ginebra, *Amer Picón* i una miqueta de sífó.

El *ratet* del Casino va ser molt bo. *Ferradura* té per costum demanar el més car que hi ha a la barra, siguen gambes, escamarlans o cranc reial i enguany va fer el mateix, per no perdre la tradició. Els altres se li van tirar al damunt, però ell sempre se n'ix amb la seua: "Per a un dia que eixim! Hui és l'Entrà ho hem de cremar tot!".

Al final tots contents, sobretot després d'algunes cerveses.

Després, a poc a poc caminant ens vàrem acostar al *pub* de Julián, per no perdre les tradicions ancestrals.

"Ara ja no és de Julián, no te'n recordes que es va jubilar l'any 23?", em va corregir *Nutxes* amb veu solemne. De seguida saltà *Carrasqueta*: "Mira! Aquell any encara vam fer esquadra de negres, vos en recordeu?" Sí, quina gran esquadra obrint l'entrà de Moros, primera esquadra en la plaça, cap batedor de *Peluca* i la Unió Musical Contestana tocant *A mons pares*, la marxa mora de Pérez Vilaplana que sempre havíem volgut portar. Vàrem triomfar perquè la gent no s'ho esperava. Allí també va caure un que altre *ranger*, ara amb angostura, ja que l'*Amer Picón*, com jo dic amb una frase de les meues, "És una beguda fòssil, com nosaltres".

Del *pub*, xino-xano, ens vàrem traslladar al capdamunt de la Plaça. Parada a galeries on vàrem acabar d'abastir-nos. Allí vàrem arrancar la desfilada al so de *Remigiet*, amb timbals. Aquesta desfilada és una de les millors de les festes i és l'última de paisà, l'antesala del goig fester. Em vaig quedar extasiat amb la música de Julio Laporta Hellín, sentint l'arrossegament dels peus, amb el sol reflectint-se a les banderetes d'alumini i creant-se un clima que anirà *in crescendo* al llarg de la vesprada. Per un segon volia que el temps es parara en aquest instant de màxima esplendor, perquè quedara sempre pendent el moment de la gran desfilada, ja que això voldria dir que no s'acabaria i, per tant, que la Festa es mantindria eternament. Una colzada de *Torreblai* em va tornar a la realitat i tot devanit vaig acabar la desfilada amb ganes de gaudir de tot el que havia de venir.

Vàrem fer unes quantes cerveses i vàrem acabar dinant a la terrassa de La Terreta. Un altre plat combinat, cervesa, vi i cubalibres. La veritat és que és un mirador privilegiat, allí veiem cada any com la Festa començava a bullir. Sempre es veuen cristianes maquillades que ja comencen a anar al partididor.

—Ole les cantineres! —cria de sobte algú espontàniament.

—Ole, ole i ole! —cria de seguida *Alcotà*, que té una veu de tenor que tomba, espantant les xicones que passen avergonyides i sorpreses al no esperar-se la nostra reacció. Sempre veiem algun grup de *canyetos*, perfectament vestits, dutxats i perfumats. Afloren els comentaris graciosos de la rivalitat de sempre i se'n van escapats. Passen llauradors, pirates, indicant-nos que hem d'anar al Partidor a vore l'arrancada de l'Entrà.

Vam haver de córrer per a vore-la, ja que encara teníem els cubates plens i no havíem pagat, però vàrem arribar a temps. Van eixir els festers de l'any al balconet de l'antic club de jubilats. Un llaurador i un groc que no conec, són joves. Van fer un petit discurs discret, emotiu, correcte, per a arribar finalment a les paraules que tot fester xixonenc que es precie està esperant tot l'any: "Per Sant Bartomeu i Sant Sebastià, que arranque l'Entrà". Mira que fa anys que les he sentides, des d'aquell 1996 que les va pronunciar el gran *Calderilla*, però encara m'erice en sentir-les i les llàgrimes em venen als ulls.

Recorde l'any que va ser *Desastre*, elegit pel bàndol moro, i no vaig poder aguantar-me i en vaig soltar una de les meues:

–Si *Desastre* és Fester de l'Any, ja podem ser-ho tots!

Jo no he sigut mai Fester de l'Any, crec que tampoc ho he merescut ja que l'únic que he fet per la Festa és eixir com a fester 76 anys. Poc de mèrit. Almenys, però, he mantingut la il·lusió durant tots aquests anys, he contribuït a la seua divulgació i he contribuït també a fer que no s'acabe. Per a mi, és molt. Per altra banda, hi ha festers a la meua esquadra, a la meua *fila* i per descomptat al bàndol moro que s'ho mereixen infinitament més que jo. No obstant, sempre he tingut l'esperança que algú, algun any, se'n recordara de mi i, simplement per vell, em donaren aquesta distinció. La veritat és que fa més de deu anys que tinc el discurs escrit, per si algun any volen donar-me la sorpresa que no m'agarre desprevingut i faça el ridícul. Recorde els primers Festers de l'Any: *Farineta* pels Llauradors i el tio *Punyal* pels Marrocs. Va ser l'any 1997. Quins festers més grans. Hui en dia no n'hi ha d'eixos. Jo no els arribe ni a la sola de les sabates.

Vàrem vore l'arrancada de l'entrà cristiana i vàrem esperar les primeres esquadres, però no vam poder vore l'arrancada de la Capitania cristiana perquè ens tocava vestir-nos. Ho vàrem fer cadascú a sa casa, perquè enguany no hi havia esquadra especial i anàvem de Marrocs.

La vestida a casa va ser ràpida. Supose que la meua dona estaria de festa amb les amigues i els meus fills i el meus nets també preparant-se per eixir. Em vaig servir un plis-plai i entre glop i glop, sense pausa, em vaig anar posant les calces, els bombatxos, la camisa marró, la faixa, el jupetí de les mil llunes, la gel·laba i el turbant. Em vaig acabar el plis-plai, vaig agafar l'espingardai vaig arrancar a córrer cap al partididor. Vaig parar al Casino a fer-me un Ponche Caballero amb gel. És dels pocs llocs on encara n'hi ha. És una tradició que tinc des dels díhuit anys quan ens fèiem una "copa d'hòmens" al bar de l'antiga llar dels jubilats, precisament als baixos de la casa on ara es posa l'*speaker* que va donant l'eixida a totes les esquadres.

Encara quan vaig tornar al partididor vàrem vore part de la Capitania Cristiana dels Cavallers del Cid. Impressionant, esquadres especials, ballets, escenificacions, carrosses i el més bo de tot, quins caps d'esquadra! Roden la porra amb una elegància sublim i un virtuosisme inusual.

Allà és un lloc estratègic on parles amb molta gent diversa. Festers de totes les filades que estan esperant el seu torn. Esquadreros d'esquadres especials que estan aplacant els nervis i la set amb un gintònic, cantineres bevent de forma recaragolada per a no perdre

el maquillatge i on sempre trobes algun erudit de la Festa amb qui parlar i comentar l'esdeveniment: "El Cap ha perdut el pas", "El puntal no apreta".

Enguany és el primer any que tanquem la desfilada dels Marrocs. Ens ha costat 76 anys d'eixir a festes. "Per fi som veterans", amb una mitjana de 85 anys. Ho hem aconseguit. Poble del Duc, *Als Xaparros*, de Jose Rafel Pascual Vilaplana i tres caps, veterans d'edat i de Festa. Encara vàrem lluir l'Entrà.

Sempre m'ha fet gràcia el comentari de *Ferradura* quan descriu els caps d'esquadra de la nostra esquadra: "*Carrasqueta* és el temple, l'elegància. *Sentència* és la Festa, el sentiment. Jo sóc l'*enanito torero* de la Banda de l'Empastre." Quan ho diu, sempre arranca riures explosius.

Ens vàrem anar reunint tota l'esquadra al voltant del Barranc de la Font, fins que per fi vàrem sentir, pels altaveus, la veu aguda de la mantenidora de l'acte, que indicava que era el nostre torn: "Esquadra veterans dels Marrocs de Xixona i Banda de la Poble del Duc, a la segona ratlla!"

Vam anar formant i ens vàrem posar per alçades. Llavors, sigil·losament, *Carrasqueta*, que arrancava de cap d'esquadra, amb la seua parsimònia ens va dir sense immutar-se, dirigint-se a tota l'esquadra:

–Feu-me cas a mi. No feu cas de la xicona de micròfon. Anem a fer l'arrancada que sempre hem volgut fer i que no hem pogut fer mai. No feu cas de ningú més, ni delegats, ni membres de l'Associació. Si ens multen, fem un pou i la sanció la paguem entre tots. Amb l'edat que tenim és lúnic que ens queda per fer i ho farem. Val?

I tots entusiasmats vàrem alçar cap al cel les espingardes i vàrem proferir diversos crits d'aprovació: "Així és fa!" "Per fi gojarem un any de la glòria festerà!" "Fem-ho bé, per si és l'últim any que eixim a festes!" "A per totes! Àrrua! Àrrua!". La bogeria col·lectiva es va apropiari de l'ambient i la decisió estava presa.

De sobte, la banda de la Poble del Duc comença a marcar el pas i tots nosaltres comencem a fer-ho. El cap d'esquadra, amb el seu temple habitual, mostra l'arma, saluda, s'avança lentament. Tots nosaltres marquem el pas, fem el vaivé de muscles i sentim la complicitat dels companys que tenim a cada costat. Les espingardes en terra. De colp i repent, comencen a sentir-se els primers compassos d'*Als Xaparros*, gran marxa mora de José Rafael Pascual Vilaplana, que vaig sentir per primera volta en la Capitania dels Marrocs del 2000, quan la va tocar la banda de Mutxamel que acompanyava les favorites i les rodells del Capità i del Banderer. Se'm va quedar gravada i la vaig fer meua. L'hem demanada en moltes entrades durant molts anys.

–Esquadra Veterans dels Marrocs, a la primera ratlla! –es va sentir a la llunyania la veu de la presentadora que ens empaitava, complint l'horari.

Carrasqueta es va girar i amb la mà ens indicà que "Tots quiets!". Ell anava pegant voltes davant de l'esquadra. Nosaltres seguïem marcant el pas sense menejar-nos del nostre lloc i quan va arribar el primer fort amb un gest preciosista, sobri i elegant, ens va indicar que pujàrem les armes. Tots a una, sense haver-ho assajat, vàrem pujar les espingardes al

muscle esquerre i vàrem continuar marcant el pas, sobre el terreny, sense avançar.

–Esquadra Veterans, avanceu! Heu de moure ja! –cridava l'organitzadora des del balcónet, , amb la veu ja un poc entretallada i nerviosa.

Però tots quietes, seguint la consigna. Marcant el pas, somrients. Mirant con *Carrasqueta* es lluïa saludant el públic que s'arremolinava al nostre voltant, els festers que havien vingut a vore'ns i la mateixa *speaker*, que cada vegada s'agitava més furibunda i que no parava de cridar:

–Avanceu, esteu endarrerint l'Entrà! Arranqueu Ja!

Carrasqueta continuava evolucionant, a la seua, sense immutar-se, i seguia el seu guió, que tots sabíem de memòria, al peu de la lletra.

–Xe! Xicons, avanceu per favor, teniu l'esquadra de davant molt lluny i no volem que hi hagen talls. Tireu! –ens empaitava el delegat del Marrocs, un dels nous joves que han entrat fa poc a la directiva.

–No et preocupes, això ho recuperem nosaltres en un tres i no res. Deixa'ns arrancar i ja no t'has de preocupar per nosaltres. Total, a l'altura de l'antic Bar Hermano és fa una retenció i s'han de parar totes les esquadres fins que es descongestione la Plaça –li va dir tranquil·lament *Carrasqueta* al xaval de *Xapa*, que no volia escoltar-lo i que amb la mà ens volia espentar, com si fora un guàrdia municipal.

L'esquadra continuava marcant el pas, contenta, gojant de la marxa mora i de les dolçaines que havíem llogat per a reforçar la banda.

En arribar al segon fort, *Carrasqueta*, amb un gest preciosista, va alçar l'alfange a tota l'esquadra i amb una indicació subtil de cap i regirant-se, va començar a avançar cap avant, marcant el clímax de la marxa mora. Tots a una, “Catorze de veta!”, que diria Jaume l'*Erudit*, “com un tauló!” que diria *Ferradura*, l'esquadra va començar a avançar amb pas llarg, tots amb una harmonia perfecta que hem adquirit a base d'anys de desfilades. El públic va irrompre amb un atronador aplaudiment. Fins i tot la xicona del micròfon no va poder amagar l'emoció: “La millor esquadra que he vist mai. Enhorabona, Marrocs!”

La resta de l'*Entrà* va estar bé, a bon nivell. Vam rebre molts aplaudiments del públic que reconeixia la veterania del nostre grup i nosaltres vam tornar a omplir l'ego fester com mai.

En acabar, vam sopar i vàrem poder vore la Capitania dels Kaimans. També molt digna, sense extravagàncies i a l'altura del que esperàvem d'ells. Una esquadra especial mixta d'Alfarb i Xixona va fer les delícies del públic desfilant als acords d'*Abencerrajes – Tarde de Abril* interpretada per la banda de Campello, que va fer alçar el públic del seients.

Em vaig retirar a temps. Ja sabeu allò de: “una retirada a temps és una victòria”. Volia eixir a la diana. No podia fallar. Ja em queden pocs actes per gaudir de la Festa, per això els seleccione, ja no vaig a tot. La diana és un dels actes que encara em motiva.

2. La segona diana

---

*Tota la nit que en vós estic he somiat;
i quan record sols, sens abric,
trobe'm burlat.
(Joan Timoneda)*

He estat tota la nit sense dormir. No sé si pel plis-plai o per la tensió acumulada durant l'Entrà. Encara sent, sense parar, la música de les bandes, no me la puc llevar del cap. Quin dia més meravellós!

M'he llevat a les set i quart. He agafat el vestit de Marrocs que tinc sempre penjat a l'armari i me l'he posat ràpidament. Sense pressa, però sense parar. M'he endreçat i he pres un cafè amb llet i una magdalena del forn del Raval. És la meua ració de supervivència. Encara que no menje res en tot el dia, ja puc aguantar. M'acomia, com sempre, de Maria, la meua dona. Ha estat una companya inseparable tots aquests anys de Festa i sense ella segur que no haguera aguantat tot aquest temps. "Adeu, Maria! Torne a esmorzar després de la diana!"

Isce al carrer nerviós, vaig just de temps. Passe el forn del Raval i la tasca Capeta, escapat. Mire les escaletes del moro traïdor. Quants records d'infància. Cal Mínxo, escaletes del carrer de les Parres. Quan em vaig casar al segle passat, els companys ja em vàrem cantar "Ja baixa la Marroquia" un mes de març. Festa i vida sempre van juntes. Enfile la placeta de Franco i arribe a la porta de l'Ajuntament.

No hi ha ningú. Ningun fester. Molt poc públic.

–On vas, *Sentència*? –em diu una veïna del Portalet de Tibi, amiga de tota la vida–.

–Vaig a la diana, a vore si trobe els Marrocs. Suppose que han fallat algunes *filas* i s'ha avançat l'eixida.

–El que has de fer és anar-te'n a casa. Mira quina pinta fas vestit de Marroc –diu la veïna, amb sornegueria–.

–Dona, clar! És la meu *filà* de tota la vida i hui hi ha diana, de manera que vaig a buscar-los. M'hauré d'afanyar una mica, però els trobaré.

Gire cua per on he vingut i comence a pujar per la placeta de Franco, antiga presó, l'antic quiosc de premsa, casa dels *Pelailles* i carrer l'Orito. No veig ningú. No poden anar tan lluny. Tampoc és tan tard.

Em fan mal les cames i els genolls. Però encara estic operatiu i tinc mobilitat. Passe per ca Llesca, deixe a la dreta la baixada de la pescateria, la casa de cultura que per a mi sempre serà el *cuartel* de la Guàrdia Civil. Segur que els atrape a l'asil. Els Marrocs sempre paren i donen una almoïna. Josep el regidor i *Ferradura* no fallen mai.

Comence a pujar per la plaça del convent, a tren. Els vull atrapar quant abans. Arribe un poc asfixiat, però em recupere bé. Sembla que els anys d'atletisme de la meua infantesa m'han anat bé per a la capacitat pulmonar.

Trobe la porta tancada. Aprete el botó del timbre. No pot ser que segon dia de Festes, a l'hora de la Diana, estiga l'asil tancat. "Segur que han sigut els bromistes dels jóvens que han tancat per a que no entre la Canyeta", vaig pensar, començant a posar-me nerviós. Torne a tocar al timbre amb insistència.

Al cap d'un pocs minuts m'obrin la porta i veig que ve la Mare Superiora a rebre'm.

–Alfred, què fa vosté per ací i vestit de Marroc? –diu la monja, sorpresa–.

–Vaig a la Diana i vaig buscant els Marrocs –li conteste jo amb tota naturalitat–.

–Per ací no han passat. Vol entrar vosté i esmorza un poquet? Ara precisament estem prenent tots cafè amb llet i pastes.

–Però, Mare Superiora, no han vingut els Marrocs a fer-li la visita i donar-li la almoïna de cada any?

–No. Mire, hui no ha passat ningú i ningú ens ha donat res. Vol que avise la seua filla? Jo la conec i sol venir per ací molt sovint.

–No, gràcies! No fa falta. Com li he dit, estic de Diana i estic buscant la meu *filà*, que estarà recorrent el poble. Segur que enguany, com han canviat el delegat i és un xicot jove, haurà volgut innovar i haurà canviat la ruta tradicional. Segur que *Ferradura* no haurà pogut venir i com és l'únic que es rascava la butxaca, els altres hauran dit que no pararen a l'asil. Però no es preocupe que jo li donaré el que els joves no volen fer.

Llavors tire mà a la butxaca dels bombatxos i trac un bitllet de cinquanta euros i li'l done amb parsimònia. La monja em mira estranyada i sorpresa, però en vore el bitllet, ràpidament llança la mà, com si tinguera un ressort al braç, com si fora una serp llançant-se sobre una presa. Agarra bé el bitllet i se l'amaga baix del davantal, fent-lo desaparèixer en un dir amén, mai millor dit.

–Moltes gràcies, Alfred! –diu ella, si més no, contenta i agraïda–. Vol passar? Ací té al seus amics. *Torreblai, Cotelles, Colladar, Corb...* Alguns d'ells també van eixir de Marrocs amb vosté.

–Ho sent Mare, però hui toca Diana. Un altre dia li diré a la meua filla que m'acompanye i vindré a vore'ls a tots. Una abraçada i disfrute de la Festa.

Isce escapat de l'asil. Segur que estan en el barri de les casetes noves. És visita obligada la Diana del segon dia, ja que la *filà* li ret homenatge al gran *Tio Punyal*, Marroc insigne i amb qui jo encara vaig coincidir alguns anys en la *filà*. Recorde la seua capitania magnífica el 1976.

Puge per casa dels llanderos Mora, també Marrocs, puge les escales a la dreta, esbufegant i amb la cama a rastres, però sencer i encoratjat. M'adrece al carrer de baix i comence a desfilar. Em ve al cap el pasdoble *Febrer*. No és que m'agrade molt, però el solen tocar en aquesta diana i con un acte reflex m'ha vingut al cap. El carrer és buit,

no ho entenc. I els Marrocs? No pot ser que no passen per cal *Tio Punyal* la diana del segon dia de Festes. No m'ho trac del cap. Gire per la caseta dels *Alcaldillos*, grans Marrocs que també han fet història en la Festa, i m'adrece al carrer de dalt.

–Alfred! –em crida Sebastià, que m'ha vist en eixir de sa casa–. *Què* fas a estes hores i vestit de Marroc?

–Hola, Sebastià. Jo és que encara isc a festes. Estic fent la diana i estic buscant els Marrocs. *Què* no els has vist?

–No. Per ací no ha passat ningú. I tampoc pense que siga el dia indicat per a fer-ho.

–Sí, home, sempre venim a casa de *Punyal* a fer-li la visita a la seua família i en record de la seua Història Marroca. Deixarem de passar, no faltaria més!

–Hui diumenge no ha vingut ningú per ací i tota la gent està a la platja, amb la calor que cau. Vols una mistela calenta, pa la diana? –em diu amb sornegueria i complaença, com per a donar-me la raó–.

–No, gràcies, vaig a presseta a vore si els atrape. A vore si estan a ca David el de Valls, que també solen parar allà.

Vaig caminant ràpid pel carrer, esbufegant, però sense parar. Baixe les escales ornamentals que donen a la carretera de Tibi, que abans havia pujat. Creue la carretera, cap a les casetes velles, barri del ganduls, anomenat així pels arbres que hi havien plantats, no per la falta de laboriositat del seus veïns. Afortunadament no passa ningú i ho faig tranquil·lament. M'adrece pel carrer d'enfront i confie trobar la *filà* una mica més avant, ja veig el banquet i avance, però en regirar la cantonada cap a la dreta veig que el carrer està desert. No hi ha ningú. Sent com em miren els veïns per darrere de les persianes, no sé què deuen pensar.

D'una porta enreixada ix una veïna que no conec i em mira estranyada llançant una pregunta a l'aire:

–*Que* ja han començat les Festes? *Que* prompte venen enguany!

–Sí, dona, com cada any. Hui és el segon dia de Festes i jo busque la meua *filà*, els Marrocs, que sempre passem per ací i fem una paradeta per agafar forces i continuar la Festa.

–Jo li assegure que per ací hui no ha passat cap fester, que jo ja fa un *ratet* llarg que m'he alçat i li ho puc ben dir.

–El que jo deia... Delegats jóvens sense experiència, que volen innovar i a saber per on han portat la *filà*. Gràcies per l'aclariment –i continue la meua carrera a vore si els trobe per algun lloc–.

Ella fa una ganyota i no deixa de clamar al cel:

–És que hi ha gent per a tot!

Continue el meu periple i passe per l'Hort de Ca Joanet. Quants records de quan era xiquet. Ací jugava jo amb els meus cosins i amb els amics del carrer, Toni, Vicent, Pepe, Jose, Dídac, Àngel i altres. Anàvem sempre corrent, jugant que érem grans co-

rredors d'atletisme i fèiem carreres camp a través, con el mític Mariano Haro, o bé que érem ciclistes que estàvem corrent el *tour* de França i guanyàvem el mallot a llunars de la muntanya, con Eddy Merckx o Luis Ocaña. La veritat és que érem hiperactius i anàvem corrent a tots els llocs. A cal *Minxo*, a la Plaça, al trinquet, a casa dels tiets, sempre corrent sense parar. També jugàvem a fet i amagar, a pica mà lladre i per descomptat a futbol.

Els dissabtes al matí també quedàvem a jugar després de classe i fèiem uns partits antològics. Àngel era el porter i li ficàvem sempre una caterva de gols. Quan acabàvem, tots suats, anàvem als baixos de l'ermita de Sant Sebastià, on es reunien, cada setmana, la filà dels llauradors, per a preparar la Festa i anar pagant la quota en petits terminis, com si fora un *montepío*, per tal de tenir la quota pagada abans de festes. Es reunien tot l'any. Allí educadament entràvem i demanàvem poder beure aigua:

–Xe, xicots, feu cara de cansats, deveu haver jugat molt –ens deia un home alt amb ulleres que portava els comptes–.

–*Que* tindrien un poquet d'aigua per a beure? –deia Vicent, en una cantarella de bon xiquet i cara de no haver trencat mai un plat–.

–Passeu, Passeu. Ací teniu el botijó i beveu al gallet, no mameu el *pitorro*, que després hem de beure tots –ens advertia un altre fester, que ens mirava de forma estranya. Després vàrem saber que era Enrique *el Cec*–.

Presidia l'estança una figura d'un Sant Isidre Llaurador, que era el patró de la *filà*. A alguns de la quadrilla els feia por, perquè estava ple de pols i tenia la cara negra, però a mi em feia gràcia, era la imatge d'un home normal que portava un bàcul i un ramell fet amb espigues de blat, que anaven canviant conforme passava el calendari.

Quan ja vàrem ser habituals del botijó dels llauradors, vam començar a conèixer els integrants de la filà que allí anaven cada setmana: Alfredo el del Síndic, Vicente Sala (*Saleta*), Pepe *el Gallo*, Angel *Mameja*, Pepe *Coca*, *Farineta*, *Cototo*, *Ferro*, Toni *el Major*, Juanito i Alejandro *els Panaeros*, que s'ajuntaven amb altres que no vaig conèixer mai. Eren els fundadors de la *filà* i és que, cada dissabte, quedaven allí per a fer comptes, arregar diners, programar la contractació de la banda i eixes coses que es fan en les *filas*.

Un dissabte em vaig quedar mirant a Saleta que tenia un barret d'avi, d'ala ampla, de feltre. El posava al mig d'un motle fet de dos peces en forma de barret i després li posava per damunt una espècie d'envisc. Primer el feltre quedava reblanit i el capell agafava la forma del motle; després l'envisc solidificava i el teixit de feltre agafava consistència. Després de repetir algunes setmanes l'operació, al final aquell barret normal, de passejar per la Plaça, es va convertir en un barret de *rodeta* xixonenc, dels que porten els llauradors i els balladors dels cors i danses. Era una manera barata de fer una peça del vestit de llaurador aprofitant barrets vells. Els xiquets del llauradors no portaven barret a les desfildes, però quan ja es feien més grans l'havien de portar i era una manera d'evitar despeses als festers incipients que volien provar d'eixir a festes i no sabien si els agradarien i repetirien. Eixos barrets eren de la *filà* per fer-los servir en

aquests casos. Una setmana darrere de l'altra jo em quedava embadalit i encuriosit de què passaria amb el barret, fins que *Saleta* el treia del motle i me'l posava per vore com havia quedat. Aquells llauradors entusiastes ens varen proposar a la quadrilla d'eixir a festes amb ells, però els nostres pares no van voler. Va ser uns quants anys més tard, sent adolescents, quan vàrem decidir eixir tots junts de Marrocs.

No veig a ningú. Sé que és diumenge a primera hora, però estem en Festes i sempre hi ha gent. I els Marrocs on estan? I les altres *filaes* on estan? Sembla que se'ls haja engolit la terra.

De l'Hort de Ca Joanet, tire cap al carrer del Raval per les escaletes del carreró de l'Aula. Allí quan érem xicotets, a la finestra que hi ha a mitat de les escales, paràvem per vore un ruc que hi havia ajocat i que ens feia gràcia mirar-lo i dir-li coses perquè es bellugara i girara el cap vers nosaltres. Arribe al Raval, el carrer està desert. Passe per davant de l'ermita de Sant Sebastià, està oberta. Entre, rese un parenostre i encenc un ciri per a que les festes vagen bé. Sense parar més del necessari arribe a l'alçada del carreró del Moro Traïdor, per a mi "Escaletes de Ca Capeta" de tota la vida. Em pare a respirar i pensar. No sent música. Una cosa és no vore les *filaes* ni els festers, però la música hauria de sentir-la. Més amunt o mes avall, però algun pasdoble dianer hauria de sentir. Alguna cosa passa.

Aquest pensament em dura un instant i de seguida pense que poden haver fet el recorregut a Manhattan i al barri de l'Armatx, que és on està el gros de la població de Xixona i que ja no té sentit que passem pel casc antic, ja que hi viu molt poca gent. Els festers jòvens volen passar per sa casa i segur que hi ha alguna paradeta promoguda pels novells.

Sense més cabòries, decidisc, fer el recorregut antic i llarg i vaig pel carrer Santa Anna, puge per la plaça nova, direcció al Trinquet. El poble em fa llàstima. Despoblat, en ruïnes, desert. Arribant a l'església vella em ve al cap el quadre de Pepito *Fajardo* (José López Mira), que immortalitza eixe moment de la diana quan passen els Marrocs, crec que el va pintar l'any 1977 després de la Capitania de *Punyal*. Continue sense parar, baixo pel carrer de Colomers i gire pel carrer de l'Abadia, pel carrer Galera i arribe a Cal Minxo, on compràvem els mistos de traca, que rascàvem contra la paret i féiem girar el braç escampant el seu espetec repetit durant uns segons. Després va resultar que eren tòxics, que es feien servir també com a mata-rates, i varen prohibir vendre'n.

Continue sense vore els Marrocs ni cap fester.

Enfile el carrer de les Parres. Fidel a la tradició entone "Ja baixa la Marroquia". Jo sol, a capella. Algú ix al balcó i em mira amb cara d'haver vist un boig. Continue cantant com si res. Em vaig endur un disgust molt gran quan vaig saber que era la lletra de l'himne de les Tomasines d'Alcoi i on jo em pensava que la cançó descrivia el vestit del Marrocs, estava descrivint la vestimenta i els complements de les Tomasines Velles, que era una còpia dels vestits dels caçadors de Suïssa del segle XVII, sabata amb sivella

inclosa. Torne a recordar perfectament que els amics me la van cantar quan em vaig casar i baixava del Raval amb la família i tota la quadrilla a replegar la meua nóvia Maria. Quins moments més feliços. És normal que em pose a plorar.

"Viva la flor del *sombrero*, corbata i *xaleco* i el bon saragüell!"

Un veí ix al balcó:

–Alfred, què fas vestit de Marroc i cantant "Ja baixa la Marroquia"?

–Estic en la Diana, a vore si puc atrapar la *filà*.

–Sí que feu les Festes prompte enguany! Què celebren alguna cosa important?

–No, és un any normal, però ja saps que nosaltres sempre vivim la Festa al màxim.

–Sí, sí, ja veig que aneu forts.

Continue l'itinerari. Del carrer de les Parres i el Porxet al carrer de la Vila. Passe per davant de la Cova del *tio Preciós* i em persigne instintivament, baixo per l'Hotel Saxum, abans Ca Pitxoc i ja cansat, suat i perplex, pare i descanse.

Hui és diumenge, ahir va ser l'Entrà, per tant hui és la diana del segon dia de Festes. No veig a ningú. Em fixe i veig que no hi han banderetes ni penons, ni llums de festa. Què passa? Un punt de confusió, que no entenc, passa pel meu cap, però dura un instant. Estic desconcertat.

En aquell moment, un cotxe de la policia municipal para al meu costat, capta la meua atenció i em distrau dels meus pensaments. Un xicot i una xicoteta amb uniforme i amb un corretjam atapeït, on no els cabem més estris, venen cap a mi amb cara de sorpresa.

–*Se encuentra bien Señor?* –Mai he entés com la policia local de Xixona no parla valencià, però educadament li responc–.

–*Sí, claro, no puedo estar mejor. Estoy de fiesta con mi filada, los Marrocs. ¿Qué no los han visto?*

–*Pues no, venimos del barrio de San Sebastián y no hemos visto a nadie. Los domingos ya se sabe que la gente madruga menos. No sabíamos que habían actos de fiesta hoy. ¿Quiere que lo llevemos a casa o que llamemos a alguno de sus familiares? ¿Se ha perdido?*

–Però esteu bojós o què? En quin país vivim on la Policia Municipal no sap quan són les festes del poble? Ja sé que sou forasters i a lo millor sou interins, però bé hi haurà un regidor d'interior i un de festes que vos explicaran lo bàsic per a complir la vostra missió? O no? Mira, no em maregeu més, que ja estic ben fart d'estes tonteries.

Enfadat, els deixo amb la seua perplexitat i arranque a córrer amb les meues limitacions. Tombe a l'esquerra, per la vorera de la carretera i passe per Ca *Berlubia*, gran fester, amic i cap d'esquadra. Fa temps que no el veig, deu estar major, com jo. Continue caminant, ara ja un poc més tranquil, passe pel bar Oriental, Ca l'Hermano de tota la vida. Quantes bones estones hem passat allà, he conegut quatre generacions. En la Capitania d'Agapito i Alejandro Nicolau va caure un bon xàfec a l'hora de dinar. Ara en diuen DANA. La baixada de l'Hermano semblaven els ràpids del Noguera Pallaresa, jo estava dins del bar amb altres Marrocs i alguns mariners, que com a bons hòmens

de mar es van llançar tots a l'aigua per a formar un dic de contenció, desviar l'aigua i que entrara dintre del bar amb la intenció d'inundar-lo. La conya va ser monumental i encara em ric només de pensar-ho.

Vaig cansat, esbufegue, he fet la diana en un moment i damunt el recorregut llarg. Però no puc parar-me. La Diana és un dels pocs actes festers que encara m'agrada i que gaudisc amb intensitat. Continue per la carretera que ara diuen carrer Alcoi, no pare. A l'altura del pixador ja no puc més i, com les bandes de música, pegue la bombà, pare i talle per les escaletes. Em costen de pujar, em fan mal els genolls, el renyons, les celles. Arribe a la plaça, a ca l'*Alcaldillo*. A banda del vells, ja no en conec a cap, són molts i els jòvens se m'han perdut. Mire a la dreta i no hi ha ningú. Tenia la esperança de trobar-me les bandes de música i a la *filà* esperant-se per a fer l'únic tram desfilable de la nostra diana.

Soc assidu de la Diana d'Alcoi i de la Diana de Cocentaina. Fanàtic, diria jo. I sempre com a fester, he pensat que a Xixona desaprofitem un gran acte de Festa. Alguna vegada, la nostra esquadra hem fet algun intent de desfilat en armes i uniformats, però no ha funcionat. *Quina* llàstima. Per altra banda, pense també que aquest model de passeig pel poble té el seu encant i la pròpia idiosincràsia, que la fan nostra, xixonenca i per això acabe eixint i m'acaba agradant.

Arribe a Galeries, al final de la Plaça. No hi ha ningú. Algun passejant esporàdic i algun *runner* matiner em miren amb cara d'espant, com si hagueren vist un marcià. Jo a la meua. Com he dit, és l'únic tram de la diana desfilable. Sempre ho fem amb pas llarg i encara que passa en un bufit és tan intens que paga la pena la matinada. "Quina mos toquen?" Em preguntaria el meu amic *el trabucaire*. Per aquesta desfilada tinc tres peces icòniques que m'agraden: *Remigiet*, *Rafel el Fuster* i *El Desitjat*. Amb el silenci del matí se sent la música nítida i en els pianos se sent l'arrossegada dels peus, que amb el seu so característic es converteixen en un instrument més de la música.

Em decidisc per *El Desitjat* i com si em coneguera la partitura de memòria comence a fer-la sonar dins del meu cap. Arranque, pas llarg, salude els pocs espectadors que hi ha. M'aplaudeixen. Pas llarg, continue la desfilada, Galeries, el Pixador, l'antic pub de Julián, el Trajabo, el Casino, l'ajuntament. Arribe feliç i content, un any més he fet la diana. He trobat a faltar els aplaudiments del Pirates i de la Canyeta, ja que tot i ser rivals, ens respecten com a bons festers i saben reconèixer una bona desfilada. Nosaltres també fem el mateix amb ells, quan ho fan bé. Tampoc veig el Contrabando per l'Ambaixada ni els centinelles de la Canyeta.

Estic cansat, però content. M'ofegue per l'esforç. Estic mig marejat, crec que físicament ja no estic per a aquests bots.

–Alfred, què fas per ací? Què fas vestit de Marroc? –em diu una dona que va amb el cabàs ple d'orxata i magdalenes–.

–Vinc de la diana i ara me'n vaig a casa a vore la meua dona i els xiquets, a la cabila no vaig a esmorzar que ja no aguante tot el dia. Però la diana? Això és lo meu i no puc faltar.

–Però, Alfred, per favor, sap la teua filla on estàs? –em diu la dona, seriosa i preocupada–.

–Clar que sí, ella sap que jo sempre vaig a la diana.

De sobte, des de la farmàcia veig algú que ix corrent, cridant, alçant els braços exageradament:

–Papa, papa, què fas, on vas?

La conec. És Marieta, la meua filla.

–Hola, nena, vinc de fer la diana i ja me n'anava cap a casa a vore la mama.

–Però, papa, estàs bé? Hui no hi han Festes, estem a 14 de Juny i encara tardarem dos mesos a fer-les. La mama fa cinc anys que s'ha mort i tu vius amb una cuidadora, Wendoline, que m'acaba de cridar dient-me que s'ha alçat i no t'ha trobat per casa. He pensat que havies vingut a la farmàcia a buscar-te les pastilles, però no em pesava que estigueres aixina –veig que exclama Marieta, desesperada, perplexa i atorollada–.

–Anem cap a casa, per favor. Està tota la gent mirant-te i estem fent el ridícul –em diu alçant-me la veu i renegant-me.

–Això vol dir que no hi han Festes?

–Sí, papa, hi han Festes, però al més d'agost, com sempre.

–Però si jo ahir vaig desfilat en l'*Entrà*.

–No, papa, et vas passar tot el dia enganxat als CD de la teu capitania i veent les moltes esquadres especials en què has eixit al llarg de la teua vida festera. I per cert, et vas ventilar tu sol dos botelles de café licor Pastor, que no sé com les vas trobar ja que estaven ben amagades en el pastador.

Llavors, no són Festes? No eixiré mai més a Festes? –una obnubilació m'ha envaït el cervell, no sé on estic. No conec a ningú. Estic *assarat*. La gent em mira i no sé per què. Els municipals han tornar a per mi. Només vull fondre'm, morir-me, deixar d'existir–.

–Sí, papa –em diu afectuosament, amb delicadesa, la meua filla, canviant el to de veu, besant-me i abraçant-me–. Recorda que els teus nets, tots els meus fills i els del meu germà eixiran de Marroc i tu eixiràs en la carrossa, de darrer tro amb el cop entre les mans, però això serà a l'agost. Anem a casa, per favor, allí t'ho explique tot i descansas.

3. Epíleg

Tres mesos més tard, Alfred *Sentència* va eixir en la carrossa dels Marrocs, tancant la desfilada, amb la carrossa dels xiquets amb el cop del seu amic Lluís que es va fer en el mítica armeria festera Armas Tomás. La copa de l'arcabús anava plena de clavells vermells i ell, devanit, saludava el públic, com si fora l'últim capità. Ja no va tornar a eixir a Festes ja que va ser diagnosticat d'una malaltia mental degenerativa denominada "pèrdua selectiva patològica de la memòria", amb pronòstic incert.

Ell sempre deia que era de la confraria de les tres efes: Família, Faena i Festa.

Quan es va jubilar després de 40 anys de servici en una enginyeria química, li quedava la Família i la Festa. Va començar a viatjar per tota Espanya amb la seua estimada Maria, recorrent tots els pobles on feien Moros i Cristians. Per una banda, feien turisme cultural i gastronòmic, coneixent noves terres i nous costums i, per altra, ell observava amb detall les festes diferents a la nostra que es van fer al llarg de la nostra geografia. Sempre deia que les de la muntanya alacantina eren les millors i s'escandalitzava de veure la forma de desfilars de molts pobles novells.

Anys després de la jubilació va morir la seua estimada Maria, la nineta dels seus ulls des que la va conèixer. Físicament eren molt diferents, però des del primer moment hi va haver una intensa comunicació mental i espiritual, quasi còsmica, que els va fer inseparables. Per la seua faena, Alfred canviava bastant sovint de ciutat, però ella sempre de bon humor l'acompanyava i convencia els fills de que acceptaren les circumstàncies i els inconvenients de la mudança, quan protestàvem. La seua pèrdua va ser molt dolorosa per a Alfred, li va costar de digerir i adaptar-se a la nova situació. Ací va començar el seu declivi. Mentalment ja va començar a tenir xicotetes pèrdues de memòria, que s'anaven accentuant amb el pas del temps.

Es va refugiar en la Festa i no parava de veure pel·lícules antigues d'Alcoi, de Xixona, d'Ontinyent, de Villena i d'on fora. Quedava amb els amics de la *filà* i només parlava de festes. Es va convertir en un malalt de Festa.

Un any després d'aquella última diana, els seus fills es van veure abocats a ingressar-lo a l'asil. Allí es portava bé, era dòcil, obedient, pacífic. Menjava i dormia. Estava conscient i era autònom. Havia perdut la memòria de curt termini, però encara coneixia la gent i raonava. De vegades, entrava en bucle i repetia les coses, però es defensava prou bé. No obstant, cada diumenge de l'any pensava que era la segona diana de festes i a les

set en punt s'alçava, es vestia de Marroc i eixia al pati a desfilars i celebrar la Festa. Les monges li ho permetien amb el consentiment dels seus fills. Quan eren Festes eixia al pati amb els Marrocs i es mesclava amb ells, sempre vigilat per un cuidador, i quan se n'anaven s'acomiadava d'ells entre plors.

Al cap de cinc anys va morir plàcidament una nit imaginant-se fent de sergent amb una alabarda al so del pasdoble *Al Cel* de Francisco Valor.

Les monges van dir als fills si volien que l'enterraren amb el vestit de Marroc, però ells van dir que no. Que son pare havia dit que volia que el seu vestit fora per al seus nets, que segur que faria falta per a algú que volguera eixir de Marroc o per a algun convidat. D'aquesta manera seria com tornar a eixir a Festes i no morir mai. Sí que li van posar la seua bossa moruna de fester on encara hi havien un guants blancs de quan feia de cabo, un puro que solia encendre en les desfilades i els taps de silicona que sempre portava per al trons.

En aquest relat, Albert Sala ens conta la història d'Alfred *Sentència*, un marroc veterà que per fi ha complert el somni de tancar, per primera vegada, l'Entrada de la seua filà amb la Banda de La Pobra del Duc. I això que fa més de seixanta cinc anys que ix de marroc. Alfred rememora eixe moment de Festa en alçar-se el segon dia de festes abans d'anar a la diana. Després d'aquest record, Alfred realitza la diana més singular de la seua vida que el porta per tot poble, pel cas antic i per els llocs emblemàtics dels Marrocs. Mai viurà una diana com aquella, experiència que el perfila com a fester, com a persona i com a marroc. Alfred acaba, curiosament, la seua desfilada davant de l'Ajuntament, tot sol.

Aquella Diana és el relat guanyador del I concurs de relats de la Filà Marrocs de Xixona, lliurat el 6 de juliol de 2024 a la kàbila dels Marrocs. Sent jurat Liris Picó, Lydia Garrigós, Ramón Cabezos, Jaume Miquel i Víctor Manuel Masià.

MARROCS
EDITORS

GENERALITAT
VALENCIANA

Vicepresidència Primera i
Conselleria de Cultura i Esport

